

Ойконімія України першої половини ХХ століття як результат мовної політики панівних держав

О. В. Шульган

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна
Corresponding author. E-mail: shulhan.olha@yandex.ua

Paper received ; Accepted for publication .

Анотація. Стаття присвячена дослідженню ойконімії України довоєнного періоду. Акцентується увага на мовній політиці Австро-Угорської, Російської імперій, Польщі й Чехословаччини та їхній вплив на офіційні номінації поселень. Аналізуються питомі назви населених пунктів різних регіонів України у порівнянні з новими, що запроваджувалися (перейменовувалися) сусідніми державами. У статті використовуються дані адміністративно-територіальних довідників першої половини ХХ століття.

Ключові слова: ойконімія, колонізація, русифікація, угорщення, чехізація.

Вступ. Перша половина ХХ століття, зокрема довоєнний період формування ойконімії системи України, характеризується загальними словотвірними, лексичними та морфологічними тенденціями, які мали місце у попередніх століттях і виявилися в еволюційному розвитку місцевої топонімії кожного окремого українського регіону. Проте для цього історичного періоду розвитку ойконімії характерне проникнення чужомовних елементів, що здійснювалося, головним чином, через загарбання території України іншими, переважно сусідніми державами. Адміністративно-перейменовувальні дії цих держав стосовно питомих українських номінацій у першій половині ХХ століття (як на Заході, так і на Сході) нашої країни виявлялися в упровадженні свідомої русифікації, колонізації, мадяризації та чехізації назв населених пунктів.

Короткий огляд публікацій по темі. Ойконімна система України першої половини ХХ століття частково була об'єктом ареального дослідження у наукових працях вітчизняних мовознавців, серед яких: Д. Бучко («Ареали українських топонімів на -івці, -инці в XIV-XX ст.», «Ойконімія Покуття»), О. Купчинський («Найдавніші слов'янські топоніми України як джерело історико-географічних досліджень»), З. Купчинська («Лексико-семантична і словотвірна структура географічних назв на -ин, -ів (Територія України Х-XX ст.)»), М. Мриглод («Становлення і розвиток моделей ойконімів Правобережної України з християнськими іменами в основах»), Л. Радьо («Ойконіми України на *-jъ (*-ja, *-je) у Х-XX ст.»); В. Котович («Ойконімія Опілля XII-XX ст.»), І. Царалунга («Українські топоніми на -ани (-яни)») та ін. Здебільшого вищезазначені ономасти звертали увагу на типові словотвірні форманти ойконімів, а не на екстралінгвальні чинники формування ойконімів, серед яких перше місце, на нашу думку, варто надати мовній політиці.

Запропонована стаття є частиною комплексного дослідження ойконімії України ХХ століття (перейменувань цього періоду) та містить аналіз назв поселень окремих областей на початку минулої епохи, оскільки не всі наведені нижче номінації були об'єктом спеціального мовознавчого дослідження.

Мета статті – охарактеризувати особливості формування ойконімії України довоєнного періоду; з'ясувати мовний вплив Російської, Австро-Угорської

імперій, Польщі, Чехословаччини на творення та перейменування ойконімів різних регіонів України; презентувати динаміку «засвоєння» іншомовних компонентів у місцевих номінаціях поселень.

Результати та їх обговорення. З кінця XVIII до початку ХХ століття українці проживали на територіях різних імперій: 80% – у Російській та 20% – в Австро-Угорській. Обидві імперії становили собою величезні конгломерати земель із етнічно строкатим населенням. Вся повнота влади була зосереджена в руках імператорів, які управляли за допомогою армії, і розгалуженого бюрократичного апарату. Від підданих вимагалась покірність до правлячих династій в обмін на обіцяну стабільність, безпеку та порядок. Так, наприклад, політика впровадження польської мови, культури, віри (іншими словами, *спольщення, колонізація*) розпочалася на території України, переважно західної її частини, ще у XIV столітті. Тоді колонізації була піддана Галичина та частина Волині з метою територіального, духовного та освітнього впливів. Територіальний чинник означав активне заселення території України поляками, німцями, євреями, вірменами, греками. Освітній чинник ставив за мету перетворити українські школи на польські, а духовний – розвинути католицьку віру.

Крім цього, на зазначених територіях проживали представники польського народу. Наприклад, у Львівському повіті чисельно поляки переважали, зокрема у селах навколо Львова, а також на сході повіту. Понад 90% поляків проживали у таких селах, як: *Білка Шляхетська, Білка Королівська, Давидів, Зубра, Кртошин, Пруси, Семенівка, Сокільники, Чижки, Гончари, Костейв, Козельники, Пасіки-Зубрицькі, Виннички, Холодновідка* (Льв). Польські назви окремих сіл Львівського повіту відображали етнічний склад їхнього населення: *Рясна Польська, Білка Шляхетська* (Льв). Водночас були села з етнічними польськими назвами, в яких все ж переважало українське населення (наприклад, *Ляшки Муровані*, де проживало 707 українців, 385 поляків, 51 євреїв) [16]. Загалом, польське населення, яке проживало в сільській місцевості, не мало значної переваги над іншими національностями. Українці – корінні жителі регіону – склали 70-99 % населення Львівського повіту в 52 селах, розташованих здебільшого у північній та південній частинах повіту. Понад 90 % українців проживали у 22 населених пунктах: *Бродки, Вербіж,*

Вислобоки, Гаї, Гонятичі, Гуменець, Дмитре, Жирівка, Запитів, Казуїв, Луб'яна, Підберезці, Полянка, Попеляни, Піски, Ременів, Руданці, Селисько, Ситихів, Сороки Щирецькі, Стронятин, Черепин (Льв) [5, с. 222].

Як і у попередні віки, у ХХ столітті українські топоніми на *-ів*, *-івці*, *-инці*, *-ина*, *-івка* у документах, писаних польською мовою, передавалися польськими відповідниками на *-ów*, *-ówce*, *-inse*, *-uzna*, *-szczyzna*, *-ówka*. У «Перечне географических названий...», пам'ятці довоєного періоду, міститься близько 3000 ойконімів Галичини та Буковини. Важливо, що серед першофіксацій ХХ століття бачимо багато різноманітних словотвірних моделей на *-івці*, *-ина*, *-ів*.

Найбільший історичний регіон Західної України – Галичина, до складу якого входять сучасні Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська (за винятком північної частини, яка належить до Волині) області України, а також південно-східні воєводства Польщі, ще на початку ХХ століття перебував під впливом державних мов Австро-Угорщини та Польщі. Цей вплив наявний і у сфері назовництва населених пунктів Галичини, і в їхній подальшій транслітерації в діловодстві Російської імперії.

У «Русско-польскому перечне географических названий» питома українські топоніми перекладалися з польської на російську мову. При цьому порушувалися не тільки мовні норми обох східнослов'янських та західнослов'янської мов, а й задокументованість назви того чи іншого населеного пункту та її сприйняття українцями з інших регіонів.

Назви сіл, містечок та міст Галичини серед місцевого населення побутували в своїй україномовній, а не в офіційно закріпленій «Русско-польским перечнем...» формі. Наприклад, вживалась форма не *Липица* дольна, а *Липиця Нижня* (І-Ф), не *Ловчице*, а *Лівчиці* (Лв.), не *Микулинце*, а *Микулинці* (Тр.) і т.д. [11].

Довідники статистичного управління Республіки Польща містять відомості про населені пункти Львівського, Станіславського та Тернопільського воєводств, кількість населення та земельної площі станом на першу половину ХХ століття. Українські ойконіми передавалися польською мовою, відповідно до її мовних норм. Наприклад, *Fatowce*, *Słoboda Niebyłowska*, *Gwoździec Mały*, *Słobódka*, *Stankowa*, *Studzianka*, *Ispas* (І-Ф), *Annaberg*, *Bereźnica*, *Bratkowce*, *Brygidyn*, *Chaszczowanie* (Лв.), *Dźwinogród Krzywce*, *Olchowiec*, *Oleksińce*, *Paniowce*, *Pilatkowce*, *Podfilipie*, *Skowiatyn* (Тр.) [16, 17, 18]. Багато назв хуторів, сіл, селищ та міст, що згадуються у таких довідниках, не функціонують в ойконімії України також і в другій половині ХХ століття, оскільки зникли з карти (переважно через розкуркулення селян) або ж відійшли до складу Польщі.

Варто згадати й про германізацію західних теренів нашої країни, зокрема Львівщини. Виникнення колоній пов'язане із входженням Галичини у 1772 році до складу Австрійської імперії. Найбільша хвиля німецького розселення і закладання колоній у Галичині припадають на 70-80-ті роки ХVIII століття – час радикальних реформ Йосифа II. Уже восени 1782 року в Галичину стали прибувати німецькі поселенці (переважно цілими сім'ями). За кілька років

поселенського руху до Галичини прибуло 2 827 родин. Їх загальна кількість складала 12 475 осіб [2, с. 58]. Австрійський уряд запросив до Галичини переселенців з німецьких провінцій своєї держави, і з сусідніх країн: Пруссії, Саксонії, Баварії, Польщі.

На початку 20-х років ХХ ст. найбільше німців мешкало у таких селах Львівського повіту, як: *Вайнберген* («винна гора»), *Дорнфельд* («колюча гора»), *Кальтвассер* («зимна вода»), *Лінденфельд* («липове поле»), *Острів*, *Райхенбах* («текучий потік»), *Розенберг* («трояндова гора»), *Фалькенштайн* («падаючий камінь»), *Хоросно Нове* (Лв.) та ін. Деякі колонії мали паралельні назви – українські та німецькі – з однаковими або близькими смисловими значеннями, наприклад: *Винники* – *Вайнберген* (*Weinbergen*). Упродовж ХХ століття німецькі колонії остаточно перестали існувати: більшість із них приєднано до ближніх міст та сіл: *Острів* і *Розенберг* (*Заріччя*) – до міста *Щирець*, *Хоросно Нове* – до села *Хоросно* Пустомитівського району. Окремі німецькі колонії перейменовано (наприклад, *Дорнфельд* – на *Тернопілля*, *Лінденфельд* – на *Липівку* Миколаївського району, *Айнзідель* – на *Одиноке*, *Фалькенштайн* – на *Соколівка* Пустомитівського району) [9, с. 91, 95, 96].

Як зазначає Я. Редьква, наявність у складі ойконімії Галицької та Львівської земель назв з німецькими мовними рисами є свідченням поліетнічності, вказівкою на формування топонімної системи – а також і культури – означених теренів не тільки слов'янськими, але й неслов'янськими народами [10, с. 18].

Окрім колонізації, на заході України розгорталась й інша мовна політика держав-завойовниць, що негативно впливали на українську мову, прагнувши зменшити її присутність в адміністративному апараті, а згодом – і зовсім ліквідувати. Це **угорщення** (**мадяризація**) та **чехізація**.

Після Австро-угорської угоди 1867 року українська мова починає втрачати свої позиції на Закарпатті, піддаючись впливу мадяризації: міщанство та старі українські роди асимілювалися. Духовенство та сільське населення залишалися єдиним оплотом українства на Закарпатті початку ХХ століття, адже під час угорського панування офіційною мовою зовнішнього та внутрішнього вжитку була угорська мова. Місцеве населення як могло піднімало українську мову, проте цього було замало.

У свою чергу, чехізація, будучи спочатку в руслі української культурної течії, із 30-их років ХХ століття почала штучно підтримувати русофільські тенденції. Основна функція цієї мовної політики полягала у звуженні суспільного значення української мови в усіх сферах діяльності державного апарату. Лише з появою ідей народництва та діяльністю молодшої інтелігенції Закарпаття все ж таки повернулося до українського культурного розвитку.

Питання про те, якою мовою говорили закарпатці – діалектами української чи окремою мовою – пов'язане з їхньою національною самосвідомістю. Протягом першої половини ХХ століття закарпатці ідентифікували себе як русини, малоруси, карпаторуси, угроруси, рутени, руснаки та українці.

До початку ХХ століття мова закарпатців «русинською» не називалася: використовувалися лише такі

назви, як «руська мова», «руснацька / русняцька мова» (у західній частині Закарпаття), рідше – «утроруська», «карпаторуська» та «малоруська». Цією ж мовою іменували й поселення.

Як зазначає А. Штефан, угорською владою від 60-х років XIX століття проводилася політика суцільної мадяризації закарпатців. На початку XX століття діалектами української мови говорило не більше 20% інтелігенції краю, 80% користувалися угорською або «язичієм» («мішаниною української, церковнослов'янської та російської мов з додатком локалізмів і мадярських слів») [15, с. 26-27].

Назви населених пунктів окремих округів Закарпаття змінювалися в різні часові періоди, залежно від держави, до складу якої вони входили. Наведемо кілька конкретних прикладів: порівняймо¹ *Смерекове – Смереково – Smereková – Szemerekő, Сухий – Сухой – Suchý – Szuhapatak, Чорний Потік – Черный Поток – Šerný Potok – Kenéspatak, Черногорова – Черногорова – Černohlava – Sôshát, Ялове – Яловое – Jalové – Jávor* (Зк) та ін. [7, с. 445-453]. Як бачимо, про транслітерацію з української мови, зрозуміло, не йшлося, оскільки ойконіми передавалися відповідно до норм російської, чеської та угорської мов. Лише у повоєнний період ситуація змінилася.

Ще одним важким соціолінгвістичним ударом для ойконімії України початку XX століття виявилася **русифікація** назв населених пунктів. Негативні наслідки цієї мовної політики тривали не одне століття і мали прояв у багатьох регіонах нашої країни. Русифікацію свого часу розпочав цар Петро I, і вона фактично офіційно тривала аж до проголошення незалежності нашої держави. Проте подекуди в топонімах, особливо ойконімах, все ще прослідковуються своєрідні російськомовні кальки, як-от: *Колхозне* (АРК), *Южна Ломуватка* (Лг.), *Побєда* (Дн), *Тур'є* (Лв.) та ін. [6].

Русифікація була наслідком організованої асиміляції та денационалізації національно-культурного життя в умовах тоталітарної Російської імперії. Не оминув цей вплив, звісно, й мову та всю її лексико-граматичну систему. Стосовно ойконімії, то (до початку авторитарного радянського режиму) русифікацію в сфері назовництва проводив царизм. Для прикладу, Волинська область (колишня губернія) протягом першої половини XX століття змінювала свої межі й була об'єктом розподілу її території між Російською імперією та Польщею. У «Списку населених пунктів Волинської губернії» (неофіційному виданні) зустрічаємо велику кількість відатропонічних ойконімів, в основі яких лежать переважно імена представників царської династії, наприклад: *Александровка, Александрівка, Андреевка, Аннополь, Елисаветполь, Катериновка, Николовка*, (Жт.), *Владиміровка, Дмитровка, Елисаветино, Марьяновка, Николайполь, Петровка, Романовь, Софіївка* (Вл.), *Николаєвка, Софіївка* (Рв.) та ін. [13]

Крім цього, в ойконімах тодішньої Волинської губернії не бракувало і польських імен: *Адамовка, Адєлинь, Анєліовка, Барбаровка, Брониславовка,*

Войтко, Казиміровка, Каролиновь, Людвиковь, Францишковка, Юзефинь, Ядвигинь, Янувка (Вл) тощо [13].

Також ойконіми Волині початку XX століття в своїй основі містили апеллативи, що засвідчували належність її території як до Російської імперії, так і до Польщі, та реалії, які могли пов'язувати з тою чи іншою державою. На цю належність указували окремі ад'єктивні компоненти номінацій. Порівняймо: *Бернадинский костель, Богудзянка, Глубочекь, Домбровка, Красногурка, Ляховцы* (Жт.), *Бискупичи Шляхтинские, Дубрава, Зимница* (Вл), *Ксендзовській* (Мн.) та *Будка при Дворцѣ, Дворець, Царевь-Борь, Царевь-Борокь* (Жт.), *Куничевь-Крестьянській, Ольбле-Русское* (Вл), *Дранча-Русская* (Тр.) та ін. [13].

Ойконіми Волині, наприклад, добре зберегли українські традиції назовництва населених пунктів. Так, складені ойконіми з атрибутивним членом подаються в нормативному для української мови препозиційному порядку: означення стоїть перед означуваним словом (іменником чи субстантивованим прикметником). Наприклад: *Битая-Гора, Большие-Миньки, Великая-Фосня, Волчьа-Слобода, Каменная-Гора, Любарская-Рудня, Новая-Радча* (Жт) тощо [13]. Виняток становлять окремі назви поселень, у яких традиційно атрибут вживається лише в постпозиції і пишеться через дефіс, пор.: *Вулька-Подлуцкая, Гута-Степангородская, Желудекь-Большой, Площа-Ломановская, Романовка-Великая, Рудка-Кукольская* (Вл.), *Островь-Стовпечно, Побочь-Верхняя, Рудня-Осушня* (Жт.) та ін. [13]. Також у вказаному довіднику в основах ойконімів знаходимо власне українські антропоніми та апеллативи: *Богдановка, Вербка, Вишеньки, Вовче, Карповщина, Козакь, Майдань-Кропивенській, Мартиновка. Млынокь, Мианець, Наталинь, Пеньки, Руденька, Хижки, Чабанина* (Вл.) і т.п. [13].

До війни 1914 року Волинська губернія складалася з 12 повітів. На момент революції 1917 року з 12 повітів було німцями захоплено 2: Волинський і Ковельський. У період війни з Польщею західні повіти губернії переходили з рук у руки, і коли був укладений з нею мир, то від Волинської губернії остаточно відійшли до Польщі на початку 1921 року західні повіти: Володимир-Волинський, Ковельський, Луцький, Дубенський, значна частина Кременецького, Рівненський і майже половина Острозького повіту (разом із містом Острог). Після цього у складі Волинської губернії залишилися повіти: Овруцький², Ново-Волинський, Житомирський, Ізяславський, Старокостянтинівський і кілька волостей Кременецького й Острозького повітів [4]. Від 1906 року змін у топонімії вказаної губернії сталося небагато, зокрема в офіційно-ділових паперах було ліквідовано вказівку на назви окремих урочищ, фільварків, навіть хуторів регіону.

Зросійщення ойконімії іншої великої губернії, Катеринославської, на початку XX століття уже було не новим соціолінгвістичним явищем, оскільки дана територія з XIX століття повністю підпадала під царську політику з державною російською мовою.

¹ Першим подається ойконім українською мовою, другим – російською, третім – чеською, четвертим – угорською.

² За винятком частини Кисоріцької волості.

В адміністративно-територіальному довіднику Катеринославського повіту номінації поселень передаються виключно російською мовою: *Аполлоновка, Катериновка, Катошино, Краснополь, Николаевка, Петровка, Преображенка, Тритузово, Ягодная* (Днп.) тощо [14]. Проте цікавою тут виявилась якісно нова особливість, яка мала місце в довідниках такого типу, – це вказівка на попередню чи неофіційну номінацію³: *Ново-Анастасьєвка – Анастасьєвка, Ильинка – Ильинское, Даровка – Божедаровка, Китай городь – Чумацкое, Струковка – Ольговка, Сулицкое – Лиманское* (Днп.) та ін. [14]. Також вказувалися назви сіл, дані німецькими переселенцями ще наприкінці XVIII – початку XIX століть, особливо у межах Хортицької волості: *Александровское – Иссендорфь, Варваровка – Францфельд, Долиновка – Адельгеймь, Долинское – Кронсталь, Канцеровка – Розенталь, Новослободка – Розенгардт, Смоляная – Шенебергь, Широкоє – Нейдорфь* (Днп) тощо [14].

За законом про адміністративно-територіальний поділ України від 2-4 березня 1918 року територія Катеринославської губернії зазнавала змін. Протягом наступних 7 років територія Катеринославщини то зменшувалася, то, навпаки, збільшувалася, проте в 1925 році губернія як адміністративно-територіальний центр була цілковито ліквідована, а її землі розділилися між сусідніми регіонами.

Мовна політика в Україні довоєнного періоду СРСР здійснювалася у 2 етапи: *українізація* та *русифікація*.

Ще на зламі 10-20-х років XX століття, тобто до встановлення радянської влади на території нашої держави, українська мова отримала статус офіційної. Цьому посприяли як УНР, Гетьманат, Директорія, так і Тимчасовий уряд Росії. Це означало, що офіційно українська мова запрацювала у сфері судочинства, військової справи та законодавства. Не минуло це функціонування й офіційно-ділової документації, адже Конституція 1919 року проголошувала, що трудящі Республіки можуть вживати та використовувати рідну мову [3]. Термін «*українізація*» є цілком соціолінгвістичним, оскільки українська мова у 20-х роках повноправно увійшла в усі державні заклади на території УРСР.

Саме так розгорнувся процес українізації в добу СРСР, що тривав до початку 30-х років XX століття. І в цей період ойконіми північних, центральних, східних та південних регіонів України (переважно округів) подавалися у довідниках саме українською мовою. Свідченням цього є наступні джерела: «Список заселених пунктів Куп'янської округи» (1925), «Список поселень Київської округи» (1926), «Довідник Ізюмщини» (1927), «Список заселених оселищ Ніжинщини» (1927), «Територія та населення Могилів-Подільської округи» (1927), «Список населених пунктів Бердичівської округи» (1927), «Список залюднених місць Херсонської округи» (1929) тощо.

У «Довіднику по населених пунктах Запорізької округи» уже є ойконіми, що засвідчують радянські реалії: *Червоні Борці, Першотравенський, 5 роковин*

Жовтневій революції, Червона Поляна, Жовтневий, Червоний Кут, Червоний Жовтень, Карла Маркса, Маєвський (Зп) і т.п. [1]. Також у книзі знаходимо зрусифіковані номінації поселень, наприклад: *Ульянівка, Шмальково, Попово, Коробкино, Северин, Веселий Подол, Карманівка, Розкошина, Приютная, Укромний* (Зп) тощо [1]. Крім цього, сюди включені назви поселень, надані німецькими переселенцями: *Розенталь, Генрихсталь, Юринталь, Анненфельд, Розенгоф, Ройтфельд, Ротентаг, Майдорф, Барбарштадт* (Зп) та ін. [1]. У довіднику вказується, що ці поселення уперше включені до реєстру населених пунктів Запорізького округу [1, с. 5].

Однак невдовзі розпочався новий відлік денаціоналізації духовно-культурного суверенітету українців, і одним із негативних виявів цього стало те, що мова почала втрачати свої національні особливості та позиції у республіці. Русифікація періоду СРСР скеровувалась проти суспільних функцій української мови як офіційної, сприяла впровадженню російської як єдиної мови спілкування в радянському суспільстві. З початку 30-х років XX століття закривали українські школи, україномовні газети та журнали, згортали ще недавно створене українське діловодство і витісняли мову зі сфери науки. Суб'єктом впливу на українську мову в цей час сміливо можна вважати політику СРСР. Це основний соціолінгвістичний фактор, який торкнувся також ойконімії України. Тут помітні й негативні пуристичні тенденції, що мали на меті свідомо «очистити» онімію періоду УРСР від небажаних елементів української мови та зрусифікувати їх. Назви поселень вживалися в адміністративних документах виключно російською мовою, наприклад: *Воронцовка* (Од.), *Гавриловка* (Вн.), *Дарьєвка* (Хс.), *Дружелюбовка* (Зп.), *Замостье* (Чр.), *Каменный Брод* (Лг.), *Ледное* (Хр.), *Марьинка* (Дн.) тощо [12].

Проте у 1932-1933 роках на Україну чекало ще страшніше горе – голодомор як штучне винищення селян, що відмовлялися працювати у колективних господарствах. Згідно з архівними документами, до Донецької (тоді поширювалася і на територію нинішньої Луганської області), Дніпропетровської (до якої частково належала і нинішня Запорізька область) і Харківської областей мали бути переселені колгоспники з Росії, а до Одеської (тоді поширювалася і на територію нинішніх Миколаївської та Херсонської областей) – із Білорусі та Росії.

До кінця 1933 року із Західної області РРФСР до Дніпропетровщини було відправлено 109 ешелонів із переселенцями та їхнім крамом, з Центрально-Чорноземної області Росії до Харківської області – 80 ешелонів, з Іванівської до Донецької – 44 ешелони, водночас із Білоруської РСР до Одеської області направили 61 ешелон, з Горьківської області – 35 ешелонів з людьми [10].

Висновки. Як бачимо, різні регіони України, зокрема їх ойконімія, піддавалися впливу мовної політики тієї чи іншої держави-завойовниці. Проте назви поселень, що зазначалися в офіційних документах Російської, Австро-Угорської імперій, Польщі, Чехословаччини не засвоювалися та не поширювалися українським населенням, тобто такі назви

³ Першою подається нова назва населеного пункту, другою – колишня (попередня).

мали формальний характер. Хоча згодом, уже в період СРСР, зрусифіковані назви поселень утвердилися як в адміністративних документах УРСР, так і частково в усній формі.

Враховуючи вище сказане і те, що у довоєнний період проводилася політика з формування особливої

спільноти – «радянського народу» – , все-таки українці на Заході й на Сході залишилися вірними своїй історії та культурі, зберігали високий рівень національної свідомості, пам'ятаючи рідні для них, характерні для української національної ойконімної системи, назви поселень.

СКОРОЧЕННЯ

АРК – Автономна Республіка Крим;
Вл. – Волинська область;
Вн. – Вінницька область;
Дн. – Донецька область;
Дніп. – Дніпропетровська область;
Жт. – Житомирська область;
Зк. – Закарпатська область;
Зп. – Запорізька область;

І-Ф – Івано-Франківська область;
Лв. – Львівська область;
Лг. – Луганська область;
Од. – Одеська область;
Тр. – Тернопільська область;
Хрк. – Харківська область;
Хрс. – Херсонська область;
Чрг. – Чернігівська область.

ЛІТЕРАТУРА

1. Довідник по населених пунктах Запорізької округи. – Запоріжжя : Запорізьке статистичне бюро, 1928. – 219 с.
2. Драк М. Німецьке населення Східної Галичини: розселення та зміни кількісного складу (1772–1857) / М. Драк // Німецькі колонії в Галичині. Історія – архітектура – культура. – Львів, 1996. – С. 57–67.
3. Конституція Української Соціалістическої Советської Республіки. – Харків : Всеукраїнське Видавництво, 1920. – 23 с.
4. Матеріали по адміністративно-територіальному деленію Волинської губернії 1923 года. – Житомир, 1923. – 186 с.
5. Пасіцька О. Поляки підльвівських сіл у 20-і рр. ХХ ст. / О. Пасіцька // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – №17. – 2008. – С. 220-225.
6. Політико-адміністративний атлас України / І. Руденко, Л. Півак, Ю. Лоза, О. Шаблій. – К. : ДНВП «Картографія», 2006. – 120 с.
7. Пушкеш А. Цивілізація или варварство: Закарпатье 1918-1945 / А. Пушкеш; Институт славяноведения РАН. – М.: Европа, 2006. – 564 с.
8. Редька Я. Локальні німецькомовні назви поселень (колоній) у колишніх Львівській та Галицькій землях / Я. Редька // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. Вип. 267 : Германська філологія. 2005. – С. 3-19.
9. Реєстр населених пунктів Львівщини / упорядник М. Горбаль. – Львів : Афіша, 2003. – 152 с.
10. Розкриття архівів: як після Голодомору на Донбас переселяли росіян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://svitocumpravdu.blogspot.ru/2015/11/blog-post_39.html. – Назва з екрана.
11. Русско-польский и польско-русский алфавитные перечни географических названий, помещенных на карте Галиции и Буковины инж. Коримана. – К. : Изд-во Киевского округа путей сообщения, 1915. – 64 с.
12. Список почтовых предприятий, ж/д станций городов, поселков и с/советов Украины с опозначением индексов. – Харків : Союзоргучет, 1932. – 268 с.
13. Списокъ населенныхъ мѣсть Волинской губерніи. – Житомиръ : Волинская губернская типографія, 1906. – 219 с.
14. Списокъ населенныхъ мѣсть Екатеринославскаго уѣзда Екатеринославской губерніи. – Екатеринославъ : Типографія Губернскаго Земства, 1911. – 42 с.
15. Штефан А. Угро-руська інтелігенція на переломі ХІХ-го і ХХ-го віків / А. Штефан // За правду і волю. Спомини і дещо з історії Карпатської України. – К. І, ІІ. – Торонто, 1973, 1981. – С. 25-29.
16. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Lwowskie. – Warszawa, 1924. – Т. XIII. – S. 24. – 65 s.
17. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Stanisławowskie. – Warszawa, 1923. – Т. XVI. – 31 s.
18. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Tarnopolskie. – Warszawa, 1923. – Т. XV. – 36 s.

REFERENCES

1. Reference book of settlements of Zaporizhzhia region. – Zaporizhzhia: Zaporizhzhya Bureau of Statistics, 1928. – 219 p.
2. Drak M. The German population of East Galicia (East Halychyna), resettlement and quantitative composition changes (1772-1857) / M. Drak // German colony in Galicia (Halychyna). History – Architecture – culture. – Lviv, 1996. – P. 57-67.
3. The Constitution of the Ukrainian Socialist Soviet Republic. – Kharkiv: All-Ukrainian Publishing, 1920. – 23 p.
4. Materials of the administrative-territorial division of Volyn province in 1923. – Zhytomyr, 1923. – 186 p.
5. Pasitska O. Polish people of villages near Lviv in the 20-ies of XX century / O. Pasitska // Ukraine: cultural heritage, national identity, statehood. – № 17. – 2008. – P. 220-225.
6. Political and administrative Atlas of Ukraine / I. Rudenko, L. Pivak, J. Loza, O. Shablii. – K.: SSPE «Cartography», 2006. – 120 p.
7. Pushkash A. Civilization or barbarism: Transcarpathia 1918-1945 / A. Pushkash; Institute of Slavic Studies of the Russian Academy of Sciences. – M.: Europe, 2006. – 564 p.
8. Redkva Y. Local German names of settlements (colonies) in the former Lviv and Galicia / Y. Redkva // Scientific Bulletin of Chernivtsi University: collection of science papers. Issue 267: German Philology. 2005. – P. 3-19.
9. Register of settlements of Lviv region/ Compiler M. Horbal. – Lviv: Afisha, 2003. – 152 p.
10. Disclosure of archives: how Russians were moved to Donbas after Famine (Holodomor) [electronic resource]. – Access: http://svitocumpravdu.blogspot.ru/2015/11/blog-post_39.html. – Name from the screen.
11. Russian-Polish and Polish-Russian alphabetical list of geographical names placed on the map of Galicia and Bukovyna by engineer Koriman. – K.: Publishing House of the Kiev district of Railways, 1915. – 64 p.

12. List of postal enterprises, railway stations of the cities, towns, and village councils of Ukraine with the designation of codes. – Kharkiv: SoyuzOrgUchet, 1932. – 268 p.
13. List of populated towns of Volyn province. – Zhytomir: Printing house of Volyn province, 1906. – 219 p.
14. List of populated towns of Ekaterynoslav province. – Ekaterynoslav: Printing house of Provincial Zemstvo, 1911. – 42 p.
15. Shtefan A. Ugro-ruska intelligentsia at the turn of the XIX-th and XX-th centuries / A. Shtefan // For truth and freedom. Memoirs and something from the history of Carpathian Ukraine. – K. I, II. – Toronto, 1973, 1981. – P. 25-29.
16. The index of locality of the Polish Republic on the basis of the first list of the population dated September 30, 1921 Lviv Province (Voivodeship). – Warsaw, 1924. – T. XIII. – P. 24 – 65 p.
17. The Index of locality of the Polish Republic on the basis of the first list of the population dated September 30, 1921 Stanislav Province (Voivodeship). – Warsaw, 1923. – T. XVI. – 31 p.
18. The Index of locality of the Polish Republic on the basis of the first list of the population dated September 30, 1921 Tarnopol Province (Voivodeship). – Warsaw, 1923. – T. XV. – 36 p.

Ukrainian oiconymy of the first half of the twentieth century as a result of the dominant states language policy

Shulhan O. V.

Abstract. The article is devoted to the study of Ukrainian oiconymy of the pre-war period. Attention is focused on the language policy of the Austro-Hungarian and the Russian Empires, Poland and Czechoslovakia and their influence on the nomination of settlements. The specific settlements names of various regions of Ukraine are analyzed compared with the new ones, which were introduced (renamed) by the neighbouring states. The article contains data of administrative directories of the first half of the twentieth century.

Keywords: *oiconymy, polonization, russification, hungarization, ukrainization, czechization.*

Ойконимия Украины первой половины XX века как результат языковой политики господствующих государств

О. В. Шульган

Аннотация. Статья посвящена исследованию ойконимии Украины послевоенного периода. Особое внимание акцентируется на языковой политике Австро-Венгерской, Российской империй, Польши и Чехословакии и их влиянии на номинацию поселений. Анализируются удельные названия населенных пунктов разных регионов Украины по сравнению с новыми названными в связи с политикой переименований господствующих государств. В статье используются данные административно-территориальных справочников первой половины XX века.

Ключевые слова: *ойконимия, полонизация, русификация, венгеризация, чехизация.*